

KURMANCÎ

hejmar 67 - Havîna 2022

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 67an ya Kurmancî Civîna bîranîna hevkarê me kek Hemîd

Koma Kurmancî vê carê di navbera rojên 18.06 - 25.06. 2022yan de li Qoserê, li ser daxwaz û sponsorîya *Weqfa Hemîdê Smaî-laxa*, li dar ket.

Kek Hemîd di roja 27.11.2020an de ji ber nexweşîya malkambax ya koronayê ji vê dinyayê koç kir. Di serî de mal û malbata xwe û herweha em hevkar û hevalên xwe yê bi dehan salan xistin xemeke kûr û diltezîn. Heval û hevkarê hêja bi salan xizmeta çand û zimanê gelê xwe kir û berhemên xwe pêşkêşî civînên Kurmancîyê kirin. Bê guman, koça wî ya weha ji nişkê ve, zerereke mezin gihand kar û xebatên me.

Kek Hemîd ji aliyê xebata xwe ve cidî bû, girîngîyeke bêsinor dida erkên xwe û li xebata xwe hûr dinihêrî. Gencîneyeke wî ya dewlemend ya peyv û çanda kurdî hebû. Meraqeke wî ya pîralî ji bo derxistina çavkaniyên kurdî hebû. Xwedan bîr û hafîzeyeke dewlemend bû. Dilê wî timî ji bo tiştên kurdî lê dida.

Kek Hemîd mirovekî civatê û civatgêriyê bû.

Bi hevalên xwe re dost û girêdayî, bi neyarên kurdan re herdem wek neyar tev digeriya.

Kek Hemîd bi koça xwe ya dawîyê em bas-koyî kirin. Di civînên me de cihekî gelekî

vala li dû xwe hişt. Lê di gel vê jî, hevkarên wî di her civînekê de wî bi bîr tînin, navê wî û xebata wî bi qencî dinirxînin.

Zarokên wî piştî koça bavê xwe ji mal û mulkê bavê xwe, li ser navê wî, weqfeke xêrxwazîyê, WEQFA HEMÎDÊ SMAÎ-LAXA, ava kirin. Pir bi îsrar em vexwandin bajarê rehmetî, xwe dan ber hemû cure mes-refên civîna Kurmancî ya 67an. Bi dirêjahîya civînê di hîç xizmetekê de dirixî nekirin. Qedîr û qîmeteke bêhempa dan civînê û beşdarên wê. Em gelekî spasdarên van merdan in ku kek Hemîd ji me re wek peymayî hiştine. Bila jî û temenê wan dirêj be û ji rêya rehmetî tu caran dernekevin.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Eyûb Kiran (Qerejdax), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozi (Batman), Fadi Omer (Dihok), Îsmail Şahîn (Sêmel), Elişêr (Wan), Têmurê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Hindek toponîmên kurdî

- I -

Fadil OMER

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
A			
Agirdan	ateşlik	brasero	fireplace
Agirkede	ateşgede	temple du feu	fire temple
Al; alî, rex, hêl	taraf, yan	côté, flanc, direction	direction, side, flank
alîsk	yalanan yer	endroit léché	licked place
aqar	akar	territoire d'un village, territoire non habité d'un village	area, territorial area of a village, unhabited areas of a village territory
aqîd	kemer (mimari)	arc (architecture)	arch (architecture)
asteng;	dargeçit	1. passage étroit, 2. défilé, gorge	a narrow passage or gorge
avî	sulak	irrigué	irrigated land
avbend	baraj	digue, barrage	dam, dike
avzeh; zenek, avzih	sulu yer, sulak arazi	terrain humide	marsh, wetland
B			
ba-: pêşgira cihî ye bo navê gundan. wekî Bamernê, Batêlê, Bawerdê...	özelliğe köy yer adlarında geçen bir ön takı	préfixe indiquant l'emplacement d'un village	a prefix indicating place, usually in village names
banê bilind; asman	gök	ciel	sky
banêhî, bane	geçici konaklama yeri, mandıra	compement provisoire	temporary habitat
baristan; barxane	yük yeri, depo, ambar	entrepôt	stockroom, warehouse
bask baskê çiyayî; perê çiyê	dağ yamacı	flanc de montage	foothill, flank
bave	karık	fourrure	furrow
bazber; bazeber	atlama taşı	pierre à enjamber	stepping stone
bincan; avbend, bendav	set, akarsu önündeki set	digue	dike, dam
berbank	teras	terrace	terrace
berbeten	tepe eteği	flanc de colline	hill flank
berbihar	baharın erken geldiği yerler	territoire bénéficiant d'un printemps précoce	warm and sunny parts of country where spring comes earlier
berkaşxank	tavan ile duvar arasındaki boşluk (içerden)	espace entre le toit et le mur, corniche	cornice, meeting point between walls and a ceiling
bersivande; bergivande, binsivande, binsilinde	damlarda saçak altı (yapılarda)	espace situé sous l'avant-toit	Underside of the eaves of the roofs

bêv	balık tuzağı	piège à poisson	fish trap
bîmaristan	hastane	hôpital	hospital
binar	dağ eteği	pied de montagne	foothill, mountainside
binwaşe; binaşe	1-değirmen temeli, 2- temel, esas	1. fondation de moulin, 2. fondation	1. Mill foundation grand, 2. Foundation, base
Binbîv; bindav, serdav, jêrzemîn	mahzen, bodrum	sous-sol	basement, cellar
bineci	yerleşim yeri, ikametgah	habitat	settlement, dwelling
binekok	köken, orijin	origine	origin
binistir; binaxe	temel, esas	base, fondation	base, foundation
birêm; bêrm, bêrim	küçük göl, havuz	mare	pond, tarn
birîngeh	dalları kesilen ağaçlık bölge	terrain planté d'arbres élagués	an area with trees ready for trimming
bîvik; hoçik, çûng, çûk, şar	oyunda sobeleme yeri	variété de jeu de cache-cache	"home base" in a game like seek and hide
C			
cade	cadde, yol	Route, chaussée	road
cinîk	meyve bahçesi	verger	orchard

Hin peyvên kêmnas – nenas

- XIV -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
gunêlê; guhnêl, gunhêl, gunêl, hilatin	keçilerin kızgınlığa gelme zamanı	période de rut des caprins	estrous cycle
bîno: =genî: <av di golan de bimîne bîno dibe>	kokuşmuş	puant	stinking
cûr, bêsiere, bîsirke: =hirsim	koruk	raisin vert	sour grape
cure	bodur	nain	dwarf
pahnepê	düztaban	à pieds plats	flatfoot
helamet, kal, mamik	bostan korkuluğu	épouvantail	scarecrow
nêrcekî	erken çiçeklenmiş tütün	tabac fleuri prématurément	early flowering tobacco
nêtûk	çilek	fraise	strawberry
devçor, devzêfok, xeberok, xeberbêj, zimanpîs, devpîs	küfürbaz	grossier, ordurier, qui injurie à tout va	foul-mouthed
pêro; pêrih, pêreh	büyük baş hayvanlar	bovin, troupeau de bovins	bovine cattle
bindok	erimiş yağın altındaki tortu	dépôt d'impuretés formé quand le beurre est chauffé	impurities beneath melted fat
niçilîn	dikmek (ağaç vb)	planter (un arbre)	to plant, mount
daşilqandî	aşırı şımarık (özellikle çocuklar için)	gâté (enfant)	spoiled child
xecil bûn; xecilîn	mağcup olmak, utanmak	être embarrassé, être confus	to be embarrassed
şîvikî, zeliqokî, nûsekî, çîr	yapışkan, yapış yapış	collant, gluant	sticky
şîvik: zelqok, nûsek	yapışkan, zamk	glu, colle	glue, sticky
kelbizdonek	kertenkele	lézard	lizard
xiştik; sîx, debûz	şiş	broche pointue	sharp point rod
êlbet; ezbet	nesil, sülale	lignée, souche	family line
dîmor; bêoxir	uğursuz	porte-malheur	illomened
qenterê deveyan	deve kervanı	troupeau de chameaux	camel caravan
devetûk	deve tüyü	poils de chameau	camel hair
xişarge; xişargeh, hişargeh, şargeh	barınak, korunak	abri	covert, harbour
akil; qentera avê, darê avkişandinê	su kantarı	joug de bois ou sangle d'un porteur d'eau	carrying pole, sholder pole, milk maid's pole
menderûk; menderûn	büyük loğ taşı	gros rouleau de pierre	big road roller

Çilfis, bogenke
(lat.) *Mephitis mephitis*

kokarca (tir)

mouffette (fra)

skunk (îng)

Fisteqa belek
(lat.) *Vormela peregusna*

alaca kokarca (tir)

putois marbré (fra)

marbled polecat (îng)

Hin peyv ji hêla Wanê

Amadekar: ELÎŞÊR

(kurdî) keşkevêr; xasxask

(latîni) *Labidos*

(tirkî) martı

(fransizî) cygne

(îngilîzî) seagull

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
keşkevêr; xasxask	martı	cygne	seagull
berkumtil	ışkın yaprağı	feuille de rhubarbe	leaf of rhubarbs
debûş	yapışkan	collant, gluant	sticky
galote	erkek keklik sürüsü	volée de perdrix mâles	flock of male partridges
kaçur	yarı sucul yılan	serpent semi-aquatic	natrix natrix
kitre; destî	demet	bouquet	bunch
kurî	yalak (tarla/bostan için)	abreuvoir	trough (for field/orchard)
mehsûlk; masûlk	masura	bobine	bobin
maxutik	masuraya sarılan ip	fil embobiné	spool
lêmişt; mecrefe, befrîk, berfok, befirmalk	karküreği	pelle à neige	snow shovel
arînûk; arînok, aronk	çocukların uzun süre ağlaması	pleurnicherie longue d'enfant	a child's long fit of weeping
gogirandin	yuvarlak veya küresel yapmak	arrondir, rendre rond ou sphérique	to make round or spherical, to perfect
bêla	iki katlı ev	maison à étage	any two-story building
kirane	balyoz	masse, massue	sledgehammer
kelawîş; lawaz, lexe	yağsız et	viande maigre	lean meat
bergorî	mezarlıkta dağıtılan adak	offrandes distribués au cimetière pour le salut d'un défunt	votive distributed in the cemetery

Hindek peyvên kêmnas yên Behdînan

- III -

Amadekar: Lezgîne ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
qera; medreb: zevîya birincî	pirinç tarlası	rizièr	paddy wet land in which rice is grown
qeyr; qerî: sebir <qeyra min nayê>	sabır	patience	patience, longanimity
qîdîqîdank, qîdank, gîlîzank, grîzank, diqîdîqank; xurîk, xudxudîk, qîdîk, gidgidîk, xidxidîk, xidîk	gîdîklama	chatouille, chatouillement	tickle
qîdîqîdank înan/ anîn, qîdîqîdank vekirin	gîdîklamak	chatouiller	to tickle (vt)
qîdîqîdank hatin, qîdîqîdank vebûn	gîdîklanmak	être chatouillé	to tickle (vi)
rapalandin	süzme	égoutter, décanter	strain, sieve (to separate precipitations from the solution)
repol: durdim, tepol	tortu, telve, küspe	précipité, sédiment	precipitate, sediment, dregs
Rêsirandin	güçten düşürmek (bakımsızlıktan), sindirmek	affaiblir par abus ou par négligence	to weaken by neglect and abuse
Rêsiryan	güçten düşmek (bakımsızlıktan), sinmek	s'affaiblir, dépérir, s'affaïsser	to become weak by neglect and abuse
Ribyan	şişmanlamak	grossir	to fatten
ringe; berezîv, berzîv, berhisûnk, xiçeber	sıva tesviye taşı	Pierre ronde de polissage des murs en torchis	a round handful smooth stone used for polishing mud walls
rîpelok: belbelçî, fitnegêr	fitneci	intrigant	instigator
ristok; rist	çamaşır asma ipi	ccorde à linge	cloth string
rûş; zivir	pürüzlü	rugueux	rough, coarse
şalo	menengiç ezmesi	pâté ou mélasse de térébinthe dont on extrait de l'huile	ground terebinth before extracting its oil
şaqisîn	şaşırmak, şaşa kalmak	être étonné, s'étonner, s'émerveiller	to wonder, to marvel
şeftilî	savsak, düzensiz	maladroit	clumsy
sêgvank	çöplük	dépotoir, poubelle	dump, garbage
sêlek; sêhlank, sêlak	kumluk yer	terrain sablonneux	sandy area
sertibilk	yüksük	dé à coudre	thimble
şeşqel; baskên rûçikandî	yolunmuş tavuk kanadı	aile de poulet déplumée	unfeathered chicken wing
sîpe; ciwan, law, genc	genç	jeune homme, adolescent	young
şîrigî	mor	violet	violet
soqandin (tizbî), tizbî kişandin	tespih çekmek	égrainer un chapelet	to turn prayer beads in sequence
swazik; kefezik	bıktırma	excédant, exaspérant	roiled (e.g. by waiting too long), fed up
tilxe; texe, tex	buzlu kar tabakaları	couches glacées de neige	frozen snow layers
vînok, fînok, fîçosk, no	şehvetli kadın	femme lascive, concupiscente	hypersexual women
waram, pergâl	düzen,	ordre, agencement	order, discipline
xanik	küçük hamur açma tahtası	petite planche d'étalage du pétrin	a small tripod used in spreading dough
xaşîyan; xaşîn	haşlanmak	cuire à l'eau bouillante, bouillir	to boil or cook too much (vi)
xaşandin	haşlamak	faire cuire à l'eau bouillante, ébouillanter	to boil or cook too much (vt)
xizik; kesik	yeşil	vert	green
xosin; civîn, sixêf	küfür	juron	expletive, curse

dil xulisîn; dil vexwîsiyan	içi geçmek	s'évanouir, tomber dans les pommes	to feel fainting, swoon, to feel nauseating
xuloxe; xulole	oyuk	creux	hollow
xozî, xwezî	tükürük	salive	saliva
zara	tabak	assiette	plate
zemir	aşırı yemekten hareketsizleşen	incapable de bouger par excès de nourriture (serpent)	not able to move of eating too much
zemirîn; zemixîn: <mar zemirî>	aşırı yemekten hareketsizleşmek	devenir immobile après avoir trop mangé	to eat too much to the extend not to be able to move
Ziraq	kendini yakışıklı gösteren	tiré(e) à quatre, épingles	dress ostentatiously
zivîrik; kirrêfok	bal üreten uzun ve ince siyah veya sarı renkli bir eşek arısı türü	une variété de taon noir ou jaune produisant un miel collant	a breed of long and thin black and yellow wasps producing a sticky honey
zuhum, zum, zom	yağ	huile	oil, oily

Peyvên ji "Nameyek ji Şirnexê" ya pirtûka Evdrehman Gundikî

- V -

Amadekar: Mistefa AYDOGAN

kurdî	tirkî	franzizî	îngilîzî
şehitîn	yanılmak	se tromper	to slip up
şehitandin	yanıltmak	tromper	to slip up
şelme	kuşak	ceinture	girdle, waistband
şêrejîn	aslan yüretli kedin	femme forte, lionne maîtresse-femme	brave women, heroine
şêremêr	aslan yürekli erkek	brave, vaillant comme un lion	stalward
şerxitîn	karmakarışık olmak	être confus, être emmêlé	to complicate
şerxitandin	karmakarışık etmek	emmêler, rendre confus, compliquer	to complicate
sevîk; sevî, sevîlk	sepet	panier	basket
sibandek; sivandek, sivênek	saçak	avant-toit,	eaves
sorav; soravk	allık	rouge (fond de teint)	blusher
spîyav	beyaz yüz pudrası	poudre blanche de maquillage, fond de teint blanc	white face powder
stûnka kepîyî	burun kemiği	Arcade du nez	nose bridge
sîxo (kalaşnikov)	akm kalaşnikov	kalachnikov (mitraillette)	kalashnikov akm
şolk; şelig, şelik: <şolkek fişek li me hat reşandin>	yaylım ateşi	mitrillage	barrage, shelling
tarîmij	yoğun sis	brume épaisse	heavy fog
taw	tabaka	couche, étage	layer
tezînek; tezînk, teviz, tevizînek, tevizî, teztezînk	ürperti	frisson	shudder, frisson
tovil; tûvil	kabuk	coquille	shell
vehejandin	sallamak	bercer	to shake (continously)
vehejîn; vehejyan	sallanmak	se bercer, être bercé	to shake
vekêşîn; vekişyan, vekişîn	çekilmek	se retirer	to retreat, withdraw
veverandin: dawêşandin	silkmek, silkelemek	épousseter, secouer	to shake
xetîrk; xetîr	meşale	torche, flambeau	torch
xirenîx; şerenîx, xirecir	hırgür	altercation, querelle	dispute, quarrel
xweharzî; xwarzî	kız kardeş çocuğu	enfant de la sœur	the child of one's sister
yêksim	tek tırnaklı	solipède	one-hoofed
zengarû	paslı	rouillé	rusty

zivîrg mavi bantlı arı (tir) abeille à stries bleues (fra) blue-banded bee (îng)
Amegilla spp (lat)

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN